

**Babeş-Bolyai Tudományegyetem,
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kar**

*X. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia – Kolozsvár,
2007. május 26-27.*

**Az erdélyi régiók és megyék munkatermelékenységének
vizsgálata a vállalkozói szféra teljesítményével összefüggésben**

Témavezető:

**drd. Györfy Lehel, tanársegéd,
Statisztika-Előrejelzés-Matematika tanszék**

Szerzők:

**Bálint Tamás, Lőrinczi Attila
III. év, Bank és pénzügy szak**

Bevezető

Tanulmányunk a romániai régiók versenyképességi előnyeit és hátrányait hivatott feltárni egy ágazati elemzésen keresztül. Bemutatva a közelmúlt változásait a régiók gazdaságában, az ágazati elemzés mellett a régiók munkatermelékenységének komparatív elemzésére is kitérünk. Jelen tanulmány két nagyobb részből áll, az első a munkatermelékenységgel kapcsolatos problémákat vizsgálja, míg a második rész a fejlesztési régiók területein működő gazdasági egységek koncentrációjával, az alkalmazottaik számával, beruházásaival és az üzleti forgalmukkal kapcsolatos elemzést tartalmazza.

A munkatermelékenységből kiindulva, valamint a vállalkozói eredményesség mutatószámait elemezve feltételezzük ezen tényezők kapcsolatát és hatásukat a régiók, illetve megyék fejlettségi szintjére, gazdasági teljesítményére.

A téma azért időszerű, mert bár a gazdaság szerkezetváltása már 1990-ben elkezdődött, az átmenet több szempontból is nehezebben volt megvalósítható, mint a legtöbb közép-kelet európai volt szocialista államban.

1. Általános tendenciák a romániai gazdaság fejlődésében

Az utóbbi négy évben (2002-2006) Romániában a makroökonómiai mutatók kedvező alakulása volt megfigyelhető. A GDP 5% körüli éves átlagos növekedése a térségben jelentősnek mondható (a beruházások és a személyes fogyasztás volt a két fő gazdasági növekedési tényező). Az infláció a 2002-es évi 17,8%-ról 2003 végére 14,1%-ra mérséklődött. A dezinflációs folyamat eredményeként 2006-ra sikerült egyszámjegyűvé tenni az inflációs rátát, mely ugyanakkor nem fogta vissza a gazdasági növekedést. (forrás: <http://www.mae.ro>)

A romániai gazdaság szerkezetváltása 1990-ben kezdődött el és még napjainkban (2007) sem mondható teljesen befejezettnek. A szerkezetváltás reális felgyorsítása, különösen az első 10 évben elmaradt, elsősorban a mindenkori kormányok „stop-go” gazdaságpolitikájának következtében, melyek a gyors változásokkal járó sokk szociális következményeit nem vállalták fel, ezáltal eredményezve a szerkezetváltási időszak elhúzóását és gazdasági-szociális összköltségeinek növekedését.

A lassan 17 éves átmeneti időszak végén már körvonalazódnak az átmenet gazdasági szempontból vett nyertesei és vesztesei, legyenek azok területek, ágazatok vagy csoportok.

Romániában az átmenet időszakának nyerteseként a szolgáltatási ágazat nevezhető meg, az iparral és különösképpen a mezőgazdasággal szemben (Vincze 2000). Előző tanulmányok alapján (Juhász-Györfy 2003) kijelenthető, hogy az átmeneti időszak egyértelmű nyertese Bukarest régió volt. Az erdélyi régiók versenyképessége a munkatermelékenységet, a szoftverpiacot, egyetemi és egyetemen kívüli kutatás-fejlesztési tevékenységet tekintve romániai viszonylatban alulmarad Bukarest régióval szemben, de megelőzi a Kárpátokon kívüli, nem fővárosi régiókat.

A tanulmányban Erdély, illetve az erdélyi régió alatt nem a történelmi régiót értjük, hanem az Osztrák-Magyar Monarchia mindazon területeit, melyek az I. Világháború óta Románia részeit képezik. E terület ma három fejlesztési régióra (NUTS 2) és 16 megyére (NUTS 3) van felosztva. A Nyugat régió magába foglalja Arad, Hunyad, Krassó-Szörény, Temes megyéket, az Északnyugat régió Bihar, Beszterce-Naszód, Kolozs, Máramaros, Szatmár, Szilágy megyéket, míg a Közép régió területén Brassó, Fehér, Kovászna, Hargita, Szeben és Maros megyék terülnek el. A mai romániai adminisztratív területi felosztás 8 fejlesztési régiót és 42 megyét mutat.

1. ábra: Románia fejlesztési régiói és az erdélyi régiók megyéi

Az erdélyi régiók a gazdasági szerkezetváltás időszaka alatt nem követtek egy, a románaitól nagymértékben eltérő fejlődési pályát, a gazdaságszerkezeti változások nagy részét országos szinten is kimutatható jelenségekkel lehet magyarázni, ahogyan ezt a jelen tanulmányban is alátámasztjuk.

Az 1990-től napjainkig tartó átmeneti időszak két részre osztható:

a) **Az átmenet első időszaka** (1990-2000), melyre legalább kétszámjegyű, 30%-nál minden évben magasabb infláció, GDP csökkenés, valamint az erőltetett és versenyképtelen szocialista gazdaságszerkezet lassú változása volt jellemző. A szükséges nagy horderejű változások (például a veszteséges nagyvállalatok felszámolása és a privatizáció) időszakának elhúzódása a romániai gazdasági átmenet magas árának tekinthető. Ez az az időszak, melyet főként a szekunder és terciér ágazatok munkaerő-főlösleg kibocsátása, valamint a mezőgazdasági ágazatban történő munkaerő felszívás jellemezett, párhuzamosan a földtulajdon visszaszolgáltatásával és a termelőszövetkezetek felszámolásával. E jelenség a földtulajdon felaprózódását, valamint a mezőgazdasági túlfoglalkoztatás feltételei mellett a három fő ágazat közötti munkatermelékenység-különbséget mélyítette tovább, az agrárszektor kárára. Az első átmeneti időszak végén a vidék-város, illetve (főként) a vidék-nagyváros gazdasági különbségek elmélyüléséről lehet beszélni, mely a második időszakban tovább folytatódik. Összességében a foglalkoztatott munkaerő létszámának csökkenéséről beszélhetünk az említett időszakban, még a mezőgazdaság munkaerő-főlösleg felszívó szerepe mellett is.

b) **Az átmenet második időszakát** (2000-től napjainkig) makrogazdasági stabilizáció és gazdasági növekedés, valamint a munkaerő-foglalkoztatás növekedése jellemezte a magas hozzáadott értéket előállító terciér és szekunder ágazatokban (Györfy 2006).

Elemzésünk ezen részében két fő tényező – a munkaerő-foglalkoztatás, mint erőforrás és a bruttó hozzáadott érték (GVA=GDP–adók–illetékek+támogatások), mint eredmény – által meghatározott munkatermelékenység (egy alkalmazottra jutó bruttó hozzáadott érték) időbeni alakulásának tanulmányozásával kísérjük nyomon az erdélyi régiók rendszerváltás utáni történetét.

Az említett tényező, illetve ennek dinamikája segítségével az elemzett időszak végi, ágazatok szerinti szerkezetéből következtetünk a három régió és az ezt alkotó

megyék gazdaságszerkezeti jellemzőire az országos szinttel való összehasonlításban, majd a dolgozat második felében megvizsgálva a vállalkozói teljesítményeket, szemléltetjük az összefüggést a vállalkozások eredményessége és a munkatermelékenység között.

Az elemzésben használt adatok forrásai a Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa (2006), illetve a Statisztikai Évkönyv (2005) és a Területi Statisztika (2006) című publikációi voltak.

2. A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme az 1995-2000 közötti időszakban

Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értékek (munkatermelékenység) éves átlagos növekedésének vizsgálata az 1995-2000-es időszakban egy 0,7%-os növekedést mutat országosan.

Ezen időszak legnagyobb éves átlagos növekedése Bukarest régióban (10,5%) figyelhető meg. Messze lemaradva következnek Nyugat és Közép régiók 0,3%-al, az ország többi régióira pedig a munkatermelékenység csökkenő dinamikája jellemző.

Az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme 1995-2000 között a legkedvezőbb értékeket az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások, valamint a más személyi és közösségi szolgáltatások ágazatokban mutatja, ugyanakkor a munkatermelékenység éves átlagos csökkenése a pénzügyi közvetítés és mezőgazdaság ágazatokban a legjelentősebb.

Erdély három régiójában a különböző ágazatok munkatermelékenységének növekedési üteme azonos tendenciákat mutat, kivételt a feldolgozó- és építőipar képez.

1. táblázat: A munkatermelékenység (egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték) éves átlagos növekedési üteme 1995-2000 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektronos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
ROMÁNIA	-12.8	7.5	2.0	-3.7	-0.2	5.3	10.9	11.0	-21.8	27.9	0.2	2.8	0.8	21.4	0.7
Északkelet	-11.9	3.0	2.0	-8.5	-1.0	2.1	9.1	11.8	-24.1	22.4	-3.9	3.5	0.4	14.7	-2.1
Délkelet	-10.5	-2.8	0.5	-2.7	-1.1	2.6	10.3	8.4	-24.5	15.8	-4.1	3.0	0.2	18.4	-1.2
Dél	-15.5	-11.7	3.1	-11.2	-1.2	4.8	6.6	10.4	-22.9	21.8	-3.0	2.5	2.0	20.8	-2.7

Délnyugat	-13.4	8.1	2.7	-0.3	-0.4	1.0	12.5	11.4	-24.6	23.3	-1.4	3.3	0.6	25.2	-1.3
Nyugat	-13.4	9.1	-0.2	-4.7	0.1	3.1	7.3	13.8	-24.3	24.8	-3.1	3.1	-1.4	23.0	0.3
Északnyugat	-12.5	14.9	0.7	-8.3	-0.5	4.0	6.0	10.0	-25.8	39.8	-2.2	1.1	-0.4	17.0	-0.2
Közép	-11.9	39.1	0.3	-5.9	0.1	4.3	7.9	8.2	-24.8	22.2	-0.5	2.9	-0.9	16.0	0.3
Bukarest	-15.4	-32.3	6.3	4.2	1.5	11.3	12.8	10.8	-18.2	37.0	13.9	2.9	5.2	25.9	10.5

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

Az 1995-2000 közötti időszakban az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme a Nyugat régióban Arad megyében volt a legnagyobb (2,9%), míg Krassó-Szörény, Hunyad és Temes megyében a vizsgált mutató enyhén csökkenő tendenciát mutatott. Mindhárom megyére jellemző a mezőgazdaság és pénzügyi közvetítés szektor csökkenő, valamint az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások ágazat jelentős mértékben növekvő munkatermelékenységi üteme.

Krassó-Szörény megye legdinamikusabb munkatermelékenységi ágazata ezen időszakban a kitermelőipar (az elbocsátásoknak is köszönhetően), míg Temes megyében az építőipar, kereskedelem, szállodák és éttermek, illetve szállítás, raktározás és távközlés ágazatok mutatnak regionális átlagos növekedési ütem feletti értékeket.

1.1. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme a Nyugat régióban 1995-2000 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Nyugat	-13.4	9.1	-0.2	-4.7	0.1	3.1	7.3	13.8	-24.3	24.8	-3.1	3.1	-1.4	23.0	0.3
Arad	-10.8	-19.0	5.2	-2.7	4.7	7.7	8.0	7.2	-26.0	34.7	2.7	2.4	0.1	15.3	2.9
Krassó-Szörény	-10.1	32.0	-1.8	-11.9	-4.0	-3.5	0.0	21.3	-22.6	31.8	-3.9	5.5	-8.1	22.2	-0.1
Hunyad	-13.2	14.9	-3.3	-2.5	-2.3	-2.8	1.5	12.4	-26.2	23.2	-4.3	2.8	2.8	16.2	-0.2
Temes	-16.7	-6.7	-1.3	-7.8	1.9	4.7	12.2	14.6	-22.5	18.6	-6.1	2.8	-2.4	28.2	-0.8

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A három erdélyi régió közül csak az Északnyugat régió esetén beszélhetünk csökkenő dinamikájú munkatermelékenységről (-0,2%). Ezt, az országos szinten már említett csökkenő munkatermelékenységi ágazatok mellett, elsősorban az elektromos energia, víz és gáz ágazat kedvezőtlen mutatója eredményezi.

Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme Kolozs megye esetén a legkedvezőbb (3,9%), illetve Szilágy megye esetén a legkedvezőtlenebb (-4,6%). A termelőiparban Beszterce-Naszód megyében a legnagyobb a munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme (41,9%).

1.2. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme az Északnyugat régióban 1995-2000 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Északnyugat	-12.5	14.9	0.7	-8.3	-0.5	4.0	6.0	10.0	-25.8	39.8	-2.2	1.1	-0.4	17.0	-0.2
Bihar	-16.4	-5.5	-2.7	-7.4	-0.5	2.7	-1.8	10.2	-24.4	18.7	-1.2	1.9	-1.9	9.7	-3.5
Beszterce-Naszód	-7.8	41.9	3.4	-14.3	-3.0	3.4	7.8	7.8	-24.8	38.5	-3.9	3.9	-1.5	17.2	0.3
Kolozs	-11.9	9.3	5.0	-5.5	1.4	7.2	8.7	9.4	-27.0	53.7	-2.0	-2.0	1.2	23.1	3.9
Máramaros	-10.9	n.é.	-2.6	-9.9	-3.8	-2.6	-5.1	11.1	-24.4	35.8	-3.9	4.0	-2.4	13.9	-1.0
Szatmár	-13.4	-13.7	0.2	-3.5	-1.5	4.0	11.1	14.8	-25.4	48.0	-1.6	3.5	0.6	11.6	-0.7
Szilágy	-13.4	-1.3	-2.0	-18.3	1.6	0.5	13.6	4.6	-26.9	14.9	1.0	0.4	1.4	10.3	-4.6

n.é.=nem értelmezett, előjelváltás történt (egyik évben negatív volt, majd pozitív a bruttó hozzáadott érték)

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A Közép régióban Maros (1,4%), Brassó (0,5%) és Hargita megyékre (0,2%) jellemző a munkatermelékenység növekvő üteme, míg a többi megye esetében enyhén csökkenő tendenciáról beszélhetünk. Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték 11,9%-os, valamint 24,8%-os csökkenő dinamikáját a mezőgazdaság, illetve pénzügyi közvetítés ágazatokban a kitermelőipar 39,1%-os, valamint az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások 22,2%-os munkatermelékenysége ellensúlyozza.

Hargita, Maros és Szeben megyékre a kitermelőipar mellett a kereskedelem mérsékelten magas növekvő munkatermelékenységi üteme jellemző, Szeben megye esetében az előbb felsoroltakhoz a szállítás, raktározás és távközlés ágazat viszonylag magas (15,1%) egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték átlagos éves növekedési üteme társul.

1.3. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme 1995-2000 között a Közép régióban, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingyenértékesítési és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Közép	-11.9	39.1	0.3	-5.9	0.1	4.3	7.9	8.2	-24.8	22.2	-0.5	2.9	-0.9	16.0	0.3
Fehér	-13.3	n.é.	2.4	-9.7	-0.1	5.5	16.9	7.6	-25.8	17.3	0.4	2.3	-4.2	13.9	-0.1
Brassó	-11.5	-9.5	-4.2	0.3	-1.5	1.0	7.0	4.8	-23.3	35.4	-0.5	6.2	-1.4	8.9	0.5
Kovácszna	-7.1	8.9	2.3	-11.3	1.0	0.9	7.6	13.1	-25.1	19.3	-1.7	1.6	0.3	22.3	-0.3
Hargita	-12.5	26.7	4.3	-7.4	-1.9	5.8	8.4	8.1	-23.8	31.3	4.4	0.6	-0.6	19.8	0.2
Maros	-12.9	31.4	2.1	-6.6	-1.1	9.0	8.3	8.5	-26.0	29.5	-3.5	1.0	0.6	22.3	1.4
Szeben	-14.7	17.9	0.8	-11.9	4.1	5.8	7.7	15.1	-25.3	-6.8	-1.7	3.4	-0.7	12.6	-0.1

n.é.=nem értelmezett, előjelváltás történt (egyik évben negatív volt, majd pozitív a bruttó hozzáadott érték)

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

3. A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme a 2000-2003 közötti időszakban

A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme Romániában 2000-2003 között további növekedést mutat (5,6%), mely növekedés, Bukarest kivételével, minden régió gazdaságát jellemezte. Ezen időszak legnagyobb növekedési üteme a három erdélyi régió közül a Nyugat régióban figyelhető meg (7,4%), ezt követi az Északnyugat és a Közép régió 6,6%, illetve 5,3%-kal.

Az egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme a 2000-2003 közti időszakban a közigazgatásban, pénzügyi közvetítés, egészségügy, mezőgazdaság, valamint elektromos energia, víz és gáz ágazatokban mutat igen kedvező értékeket, míg a kitermelőipar, kereskedelem, szállodák és éttermek, ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások, valamint más személyi és közösségi szolgáltatások ágazatokban csökkenő tendenciát mutatnak.

Összességében a három erdélyi régió közül kettő (Nyugat és Északnyugat) múlja felül a munkatermelékenység országos dinamikáját, míg a Közép régió (5,3%) kevéssel alulmarad.

2. táblázat: A munkatermelékenység (egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték) éves átlagos növekedési üteme 2000-2003 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingyantületek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
ROMÁNIA	13.4	-6.2	0.3	7.8	6.2	-7.1	-7.2	4.8	11.3	-4.9	17.3	6.0	8.5	-8.2	5.6
Északkelet	12.4	-10.6	0.6	9.0	8.8	-6.4	-7.3	11.1	10.3	7.0	18.0	6.7	10.4	-2.5	8.7
Délkelet	14.9	-16.2	-0.4	7.3	5.5	-7.5	-9.4	1.3	8.8	-4.5	17.2	7.4	4.4	-9.6	5.6
Dél	14.1	-8.2	1.1	7.9	6.7	-8.3	-8.4	8.9	9.0	6.0	16.6	6.1	6.0	-13.2	7.7
Délnyugat	12.2	-4.1	-3.5	10.4	7.8	-5.4	-2.6	9.7	8.0	-3.0	17.4	6.1	7.5	-18.2	6.3
Nyugat	19.4	4.8	-0.8	7.4	4.2	-1.2	-2.7	4.0	11.5	-0.9	18.6	6.9	10.1	-5.3	7.4
Északnyugat	12.5	5.6	0.6	6.6	9.5	-5.3	-0.7	4.2	14.2	-5.7	19.7	5.7	12.2	-4.0	6.6
Közép	10.5	-13.1	3.1	2.7	7.4	-4.8	-6.9	5.9	12.0	-2.5	16.7	5.3	10.8	-6.8	5.3
Bukarest	4.6	19.2	-0.5	8.9	2.4	-11.5	-12.9	-0.9	8.8	-14.1	16.5	4.5	5.3	-9.4	-2.4

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A 2000-2003 közötti periódusban az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme Krassó-Szörény (11%) és Temes (8,9%) megyében a legnagyobb, amely az előbbi esetében a mezőgazdaságban, kitermelőiparban, szállítás, raktározás és távközlés ágazatokban, utóbbinál a mezőgazdaság mellett a pénzügyi közvetítésben, közigazgatásban és egészségügyi ágazatokban számolt értékeknek tulajdonítható.

Arad megye alacsonyabb éves átlagos munkatermelékenység növekedési üteme elsősorban a feldolgozóipar kedvezőtlen dinamikájának tulajdonítható.

2.1. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme a Nyugat régióban 2000-2003 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingyantületek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Nyugat	19.4	4.8	-0.8	7.4	4.2	-1.2	-2.7	4.0	11.5	-0.9	18.6	6.9	10.1	-5.3	7.4
Arad	18.4	-5.1	-10.0	-0.9	-2.4	1.2	-0.4	-8.2	16.6	-6.4	17.6	7.2	11.2	-1.4	2.6
Krassó-Szörény	18.6	19.9	-2.0	2.2	5.7	1.7	0.4	14.3	5.6	-3.2	19.9	2.3	15.1	-18.6	11.0
Hunyad	8.4	6.2	5.6	10.7	8.3	-3.6	-5.6	5.7	8.4	0.2	18.4	8.2	6.2	-11.4	6.8
Temes	26.3	-12.4	0.9	9.5	5.3	-2.3	-5.5	6.8	12.4	2.4	18.0	7.7	10.6	-2.3	8.9

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

Az Északnyugat régió legkedvezőbb munkatermelékenységi mutatójával rendelkező megyéje Szilágy megye (11,4%), ezt követi Bihar megye (9,9%). Szilágy megye ezt elsősorban a mezőgazdaságban, elektromos energia, víz és gáz, valamint a szolgáltatási ágazatok kedvező mutatóinak köszönheti.

Az előző időszakhoz képest jelentősen visszaesett Beszterce-Naszód megye éves átlagos munkatermelékenységi üteme a kitermelőiparban (41,9%-ról -21,2%-ra), és hasonló tendencia figyelhető meg Kolozs megye esetén az ingatlanügyletek és más vállalati szolgáltatások ágazatban.

2.2. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme az Északnyugat régióban 2000-2003 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalati szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Északnyugat	12.5	5.6	0.6	6.6	9.5	-5.3	-0.7	4.2	14.2	-5.7	19.7	5.7	12.2	-4.0	6.6
Bihar	21.2	-3.1	1.6	16.6	5.5	-5.9	4.5	6.7	13.4	12.1	21.4	6.0	16.1	-2.8	9.9
Beszterce-Naszód	0.0	-21.2	0.4	1.8	8.9	-2.5	0.7	-1.1	10.2	-0.4	21.6	2.7	9.9	-4.5	4.2
Kolozs	17.7	-4.2	-1.7	0.6	10.8	-6.9	-9.4	5.0	15.5	-18.9	17.3	6.2	11.7	-5.5	2.4
Máramaros	3.2	18.9	-0.7	-1.0	6.7	-1.1	11.3	5.4	9.6	6.1	15.3	5.3	12.4	-5.0	7.9
Szatmár	14.4	-3.2	3.7	4.6	15.3	-9.9	-6.2	-0.6	12.7	-5.7	24.1	6.6	8.1	5.7	7.8
Szilágy	15.3	-11.2	5.2	11.2	6.4	1.2	-1.6	1.6	21.5	18.2	18.9	6.2	9.3	-3.8	11.4

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A három erdélyi régió közül a Közép régió az egyetlen, mely nem éri el a munkatermelékenység növekedési ütemének országos szintjét. Ez jelentős mértékben Kovászna megyének tudható be, ahol az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték éves átlagos növekedési üteme mindössze 0,1%. Ezen régióban is az előző időszakkal ellentétes tendenciák figyelhetők meg (a mezőgazdaság és pénzügyi közvetítés növekvő munkatermelékenységét ezúttal a kitermelés csökkenő dinamikája ellensúlyozza).

Szeben megye vezető (7,6%) munkatermelékenységi mutatója elsősorban az országos szinten is magas ingatlanügyletek és más vállalati szolgáltatások (38,2%), a mezőgazdaság, illetve egyéb szolgáltatási ágazatok magas növekedési ütemének

eredménye, melyeket jelentősebb mértékben csak a kitermelőipar csökkenő dinamikája ellensúlyoz.

2.3. táblázat: A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme a Közép régióban 2000-2003 között, terület és ágazat szerint (%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingtatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Közép	10.5	-13.1	3.1	2.7	7.4	-4.8	-6.9	5.9	12.0	-2.5	16.7	5.3	10.8	-6.8	5.3
Fehér	16.4	17.3	1.2	0.8	22.2	-10.4	-17.2	8.9	14.6	-7.3	17.0	6.2	16.1	-7.5	7.2
Brassó	6.2	-1.0	15.6	-0.2	5.4	-2.2	-6.8	7.0	9.3	-14.7	16.8	-1.4	6.2	-1.3	6.4
Kovácszna	2.0	19.1	-10.7	3.8	7.6	-7.0	-9.8	14.6	8.1	-2.4	18.3	8.5	10.7	-17.8	0.1
Hargita	2.7	3.0	-3.2	-1.8	3.1	-2.0	-6.8	9.4	11.1	2.8	13.1	8.0	9.2	-11.6	3.6
Maros	16.7	-23.9	-1.2	5.9	8.4	-4.8	-0.1	4.2	17.4	-3.5	14.0	8.9	10.2	-5.7	3.8
Szeben	19.5	-33.4	2.3	0.4	3.8	-5.4	-8.6	-1.6	12.6	38.2	23.2	6.9	14.7	-5.9	7.6

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A nemzetgazdasági szinthez viszonyított munkatermelékenység vizsgálata 2003-ban a mezőgazdaság hátrányos helyzetét emeli ki valamennyi régióban, az ebben az ágazatban foglalkoztatottak csupán 37%-át termelték az országos átlagnak.

Az erdélyi régiók közül a mezőgazdaság országos ágazati átlagán felüli munkatermelékenység a Nyugat régióban mutatható ki, ahol ez az arány 54%, valamint a Közép régióban, ahol a munkatermelékenység 46%-a az országos átlagnak.

2003-ban az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték a Közép régió kitermelőiparában a legnagyobb (234%), ezt követi az erdélyi régiók közül Északnyugat (139%) és Nyugat (a nemzetgazdasági átlag mindössze 60%-a). A feldolgozóiparban és az építőiparban a munkatermelékenység nemzetgazdasági munkatermelékenységhez viszonyított sorrendje régiók szerint a következő: Bukarest, Közép, Nyugat, Északnyugat. Hasonló a sorrend az elektromos energia, víz és gáz ágazaton belül is, a változás csupán a Közép és Nyugat régiók helycseréjét jelenti.

A szolgáltatási ágazat részletes elemzése lehetővé teszi a magas bruttó hozzáadott értéket létrehozó szolgáltatási ágazatokon belüli területi munkatermelékenységi különbségek kimutatását. A szállodák és éttermek, szállítás, raktározás és távközlés, pénzügyi közvetítés, ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások ágazatok a

versenyképesség biztosításának kulcságazatai, amelyek a legmagasabb egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értéket termelik. Ezen ágazatok országos munkatermelékenysége akár 2-3-szorosa az országos átlagnak.

A kereskedelem ágazat egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értéke is alacsony, a nemzetgazdasági átlag 88%-a, ezen átlag feletti érték csak Bukarest régióban mutatható ki. A szállodák és éttermek ágazatban is Bukarest a vezető régió, a három erdélyi régió sorrendje pedig Északnyugat, Közép, Nyugat.

A szállítás, raktározás és távközlés ágazat egy foglalkoztatottra jutó hozzáadott értéke a nemzetgazdasági átlag több mint kétszerese, ugyanez mutatható ki a pénzügyi közvetítés ágazatról. Mindkét ágazat munkatermelékenysége a fővárosi régióban a legmagasabb (338%), az erdélyi és egyéb régiók az országos átlag kétszereséhez közeli értékeket mutatnak.

Az egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott érték az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások ágazatban több mint 2,5-szöröse az országos átlagnak. Északnyugat, Északkelet, Nyugat, Délkelet régiók alkotják a vezető négyest, ami minden bizonnyal a nagyvárosi ingatlanok iránti keresletnövekedésnek tudható be.

Összességében a munkatermelékenység Bukarestben a legmagasabb, ezt követi a Nyugat és Közép, majd a Délkelet régió, megelőzve az Északnyugat régiót.

3. táblázat: Országos nemzetgazdasági szinthez viszonyított munkatermelékenység 2003-ban ágazatok és területek szerint (Románia nemzetgazdasága, 2003=100%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
ROMÁNIA	37	104	108	194	137	88	169	228	239	264	392	68	61	121	100
Északkelet	33	54	101	127	123	66	128	270	188	294	375	69	62	104	80
Délkelet	42	67	109	228	134	74	187	147	175	249	349	69	52	94	91
Dél	33	61	115	132	131	74	123	231	190	276	345	66	57	87	86
Délnyugat	31	145	105	289	136	76	148	221	177	235	361	72	62	89	87
Nyugat	54	60	97	191	139	78	144	246	186	314	365	67	59	106	104
Északnyugat	36	139	94	120	135	83	163	225	199	392	378	68	62	104	90
Közép	46	234	101	154	140	84	162	210	195	323	354	64	61	100	102
Bukarest	26	31	148	292	153	143	244	270	338	199	513	68	71	181	172

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A Nyugat régió megyéi közül a nemzetgazdasági munkatermelékenységhez viszonyított munkatermelékenységi mutató Temes megyében a legmagasabb, mely elsősorban a feldolgozóipar, elektromos energia, víz és gáz ágazatoknak, valamint a szolgáltatási ágazatok kedvező mutatóinak tulajdonítható. Ugyanakkor a régióban itt a legmagasabb a mezőgazdasági munkatermelékenység (61%-a az országos átlagnak).

Figyelemre méltó még Krassó-Szörény megye szállítás, raktározás és távközlés ágazatának munkatermelékenysége, mely az országos átlag több mint négyszerese, illetve Hunyad megye elektromos energia, víz és gáz ágazatának az országos átlaghoz viszonyított 2,5-szörös értéke.

3.1. táblázat: Országos nemzetgazdasági szinthez viszonyított munkatermelékenység a Nyugat régióban 2003-ban ágazatok és területek szerint (Románia nemzetgazdasága=100%)

	Mezőgazdaság	Kitermelői ipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingyenértékesítési és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Nyugat	54	60	97	191	139	78	144	246	186	314	365	67	59	106	104
Arad	57	44	82	154	129	88	135	117	208	330	387	62	64	115	96
Krassó-Szörény	54	102	65	80	122	64	158	428	169	287	306	64	49	81	97
Hunyad	39	51	98	265	156	66	142	238	166	240	371	66	66	90	97
Temes	61	105	115	167	140	84	140	299	195	356	389	71	56	113	116

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

Az Északnyugat régió egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értékének mutatója a legalacsonyabb a három erdélyi régió közül (a nemzetgazdasági átlag 90%-a), országos átlag feletti mutatóval csak Kolozs megye (107%) rendelkezik.

Máramaros megye munkatermelékenysége a legkedvezőtlenebb, mindössze a nemzetgazdasági átlag 75%-a, és feltűnően alacsony a mezőgazdaság ezen mutatója is, mely mindössze az országos átlag 25%-a.

Az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások ágazatának legkedvezőbb mutatója Szatmár megyében található, ahol ez az érték 5,5-szöröse a nemzetgazdasági átlagnak.

3.2. táblázat: Országos nemzetgazdasági szinthez viszonyított munkatermelékenység az Északnyugat régióban 2003-ban ágazatok és területek szerint (Románia nemzetgazdasága=100%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Északnyugat	36	139	94	120	135	83	163	225	199	392	378	68	62	104	90
Bihar	35	102	93	209	128	96	182	285	189	426	379	68	62	94	92
Beszterce-Naszód	36	121	103	74	110	67	137	184	185	385	346	64	53	95	82
Kolozs	43	148	108	103	154	89	165	211	217	359	415	72	68	122	107
Máramaros	25	194	73	95	117	71	143	245	193	412	344	67	57	88	75
Szatmár	35	93	90	97	125	66	163	190	185	549	411	65	61	99	83
Szilágy	47	21	85	67	124	78	133	173	196	254	369	65	57	83	82

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

A Közép régióban átlagon felüli munkatermelékenység Brassó és Szeben megyékben mutatható ki.

Az ipari ágazatok közül az országos átlaghoz viszonyított legnagyobb munkatermelékenységgel a kitermelőipar rendelkezik (ezen belül pedig igen jelentős Maros megye egy foglalkoztatottra jutó bruttó hozzáadott értéke, mely az országos átlag 4,5-szöröse).

A szállítás, raktározás és távközlés ágazatának legkiemelkedőbb munkatermelékenysége Brassó megyében figyelhető meg, míg az ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások ágazatban ez Szeben és Hargita megyékre igaz.

3.3. táblázat: Országos nemzetgazdasági szinthez viszonyított munkatermelékenység a közép régióban 2003-ban ágazatok és területek szerint (Románia nemzetgazdasága=100%)

	Mezőgazdaság	Kitermelőipar	Feldolgozóipar	Elektromos energia, víz és gáz	Építőipar	Kereskedelem	Szállodák és éttermek	Szállítás, raktározás és távközlés	Pénzügyi közvetítés	Ingatlanügyletek és más vállalkozói szolgáltatások	Közigazgatás	Tanügy	Egészségügy	Más személyi és közösségi szolg.	Összes
Közép	46	234	101	154	140	84	162	210	195	323	354	64	61	100	102
Fehér	41	231	83	86	194	62	112	195	206	175	352	65	62	83	85
Brassó	55	44	122	194	129	93	206	261	199	313	389	64	56	105	126
Kovácszna	67	81	81	108	140	68	136	204	166	298	320	61	60	86	90
Hargita	36	146	99	111	114	85	141	197	197	436	304	58	57	93	86

Maros	42	443	104	219	131	94	161	210	214	351	336	65	62	118	99
Szeben	54	178	95	81	153	86	136	160	184	465	414	70	70	95	109

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

4. A vállalkozói szféra teljesítménye

Bár a román törvénykezésben a kis- és középvállalkozásokat a nagyvállalatoktól több kritérium által határolják el (legtöbb 250 alkalmazottat foglalkoztathatnak évente átlagosan, illetve 8 millió eurót nem haladhatja meg az üzleti forgalmuk, lásd KKV törvény), mi minden olyan vállalkozást a kis- és középvállalkozásokhoz soroltunk, amely legalább az alkalmazottakra vonatkozó kitéletet teljesítette.

A 250 főnél évente átlagosan kevesebb alkalmazottat foglalkoztató vállalkozások megoszlásából az derül ki, hogy Bukarest, mint az ország gazdasági, adminisztratív, kulturális központja, nagyságrendekkel nagyobb gazdasági aktivitást mutat, mint az ország bármely más régiója. A kis- és középvállalkozások regisztrált alkalmazottainak egyötödét foglalkoztatják a fővárosban és az ország 22%-át kitevő vállalkozások együttesen az összes üzleti forgalom 36%-át és a befektetések 34%-át adják. A sort az Északnyugat, valamint a Közép régió folytatja, és nem marad el az átlagtól a Nyugat régió sem, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy itt négy megye teljesíti majdnem azt, amit a másik két erdélyi régióban hat megye együttesen.

Ezzel ellentétben régiókon belüli eltérések nagyobb mértékben figyelhetőek meg, Brassó megyében például négyszer annyi kis- és középvállalkozás van, mint Kovászna megyében, négyszer annyi alkalmazottal, bruttó beruházással és négyszeres üzleti forgalommal. De hasonló a helyzet, ha Temes és Krassó-Szörény vagy Kolozs és Beszterce-Naszód, illetve Kolozs és Szilágy megyét vizsgáljuk. Kijelenthetjük, hogy mindhárom régióban létezik egy-egy olyan megye, amely többszörös teljesítményt mutat, mint a szomszédos megyék, illetve a régió átlaga.

Így alakulnak ki egymástól eltérő környezetben, földrajzilag nagyobb távolságra olyan gazdasági központok, amelyek sokkal nagyobb hasonlóságot mutatnak egymással, mint a velük egy régióba tartozó, szomszéd megyékkel.

De a másik végre is érdemes figyelni, hiszen Kovászna, Szilágy, Beszterce-Naszód és Krassó-Szörény megyékben az egyenként 1%-os vállalkozás-, alkalmazott-, üzleti forgalom- és befektetésarány mutatja, hogy a szerkezeti átalakítások szükségesek.

4. táblázat: Kis- és középvállalkozások számának, regisztrált alkalmazottainak, forgalmának és bruttó beruházásainak területi megoszlása 2004-ben (%)

	Alkalmazottak	Egységek	Üzleti forgalom	Beruházások
ROMÁNIA	100	100	100	100
Északkelet	12	11	8	9
Délkelet	12	12	9	10
Dél	11	11	9	10
Délnyugat	7	8	5	5
Nyugat	11	9	10	9
Arad	3	2	2	3
Krassó-Szörény	1	1	1	1
Hunyad	2	2	1	2
Temes	4	4	6	4
Északnyugat	14	14	11	12
Bihar	3	3	2	3
Beszterce-Naszód	1	1	1	1
Kolozs	4	5	4	4
Máramaros	2	2	1	2
Szatmár	2	2	1	1
Szilágy	1	1	1	1
Közép	14	12	12	11
Fehér	2	1	1	1
Brassó	4	4	4	4
Kovácszna	1	1	1	1
Hargita	2	2	1	1
Maros	3	3	2	2
Szeben	3	2	3	2
Bukarest	20	22	36	34

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

Merőben más képet mutatnak a nagyvállalkozások számadatai. Bukarest a nagyvállalkozások esetében is dominál, azonban már közel sincs akkora különbség a régiók között, mint azt a kis- és középvállalkozások esetében tapasztaltuk, ugyanakkor egymáshoz képest is kiegyensúlyozottabbak a nem fővárosi régiók.

Az erdélyi régiók közepesen teljesítenek, a Közép régió valamivel magasabb nagyvállalati arányszámokkal rendelkeznek, de Bukarest után egyértelműen a Dél régióban található a legtöbb nagyvállalat, és itt a legnagyobbak az arányok az alkalmazottszámmal, üzleti forgalommal, illetve bruttó befektetéssel tekintve. Érdekes, hogy a Délnyugati régió nagyvállalatai (az összes nagyvállalat 9%-a) ugyanakkora üzleti forgalmat generálnak (16%), mint a Dél régióban bejegyzettek (az összes nagyvállalat 14%-a).

Szintén 14% a Közép régió-beli nagyvállalatok aránya, azonban az összes üzleti forgalomnak csupán 9%-át, és a befektetéseknek 10%-át adják. A Nyugat és Északnyugat régió mindenik kategóriában szerényebb mutatókkal bír a Közép régióhoz képest.

5. táblázat: Nagyvállalkozások számának, regisztrált alkalmazottainak, forgalmának és nettó beruházásainak területi megoszlása 2004-ben (%)

	Alkalmazottak	Egységek	Üzleti forgalom	Beruházások
ROMÁNIA	100	100	100	100
Északkelet	12	12	7	10
Délkelet	11	12	12	15
Dél	15	14	16	15
Délnyugat	10	9	16	9
Nyugat	11	10	8	8
Arad	2	2	1	2
Krassó-Szörény	1	1	1	1
Hunyad	3	3	2	2
Temes	4	4	4	3
Északnyugat	10	11	7	7
Bihar	3	3	2	2
Beszterce-Naszód	1	1	1	1
Kolozs	3	4	2	2
Máramaros	2	2	0	1
Szatmár	1	1	0	1
Szilágy	1	1	1	1
Közép	13	14	9	10
Fehér	2	2	1	1
Brassó	4	4	3	3
Kovácsna	1	1	0	0
Hargita	1	1	1	1
Maros	2	3	1	2
Szeben	2	3	3	3
Bukarest	18	18	26	25

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

Úgy a kis- és középvállalkozások mint a nagyvállalkozások számának megoszlása magasfokú koncentrációt mutat.

A kis- és középvállalkozások legjelentősebb része (45%) a feldolgozóiparban tevékenykedik, további 16%, illetve 14%-uk található meg a kereskedelemben, valamint az építőiparban. A nagyvállalkozások legnagyobb arányban a kereskedelemben (38%) találhatóak, ezt követi a feldolgozóipar (27%) és az építőipar (10%).

A magasfokú koncentráció a regisztrált alkalmazottak ágazatok szerinti megoszlásában is valamelyest megmutatkozik (feldolgozóipar, kereskedelem, építőipar),

de érdekes, hogy habár a kis- és középvállalkozások mindössze 2%-a található az elektromos energia, víz és gáz ágazatában, ez mégis a regisztrált alkalmazottaknak a 16%-át jelenti.

Még érdekesebb, hogy noha a kis- és középvállalkozások 7%-a a más vállalkozói szolgáltatások ágazatban található, a regisztrált alkalmazottak aránya ezen ágazat esetében 0%, mely arra enged következtetni, hogy ezek a kis- és középvállalkozások alkalmazottai vagy nem regisztrált formában dolgoznak, vagy ezen vállalkozások zömét mikro-vállalkozások képezik.

A KKV-k és nagyvállalkozások forgalmának ágazatok szerinti elemzése során az állapítható meg, hogy a kereskedelem ágazat teszi ki az országos üzleti forgalom jelentős részét (41% a KKV-k és 60% a nagyvállalkozások esetén). A leghatékonyabbak a kereskedelemben található kis- és középvállalkozások, melyek bár az összes KKV-nak csak 16%-át teszik ki, mégis az összforgalom 41%-át generálják.

A feldolgozóipar és építőipar hatékonysága elmarad a kereskedelem hatékonyságától úgy a KKV-k, mint a nagyvállalkozások esetén.

A bruttó beruházások ágazatok szerinti vizsgálata során megállapítható, hogy a KKV-k szintjén a bruttó beruházások nagyobb része a feldolgozóiparban (27%), elektromos energia, víz és gáz (20%) és kereskedelem (18%) ágazatokban található, míg a nagyvállalkozások szintjén a bruttó beruházások több mint harmada a kereskedelemben található, ezt követi a feldolgozóipar 23%-kal.

Ezen adatok alapján elsősorban az elektromos energia, víz és gáz ágazat veszteséges mivolta feltételezhető, ezt követően jelentős fejlődése várható főleg a KKV-k szintjén.

6. táblázat: KKV és nagyvállalkozások számának, regisztrált alkalmazottainak, forgalmának és bruttó beruházásainak ágazatok szerinti megoszlása 2004-ben (%)

	Alkalmazottak	Alkalmazottak	Egységek	Egységek	Üzleti forgalom	Üzleti forgalom	Beruházás	Beruházás
Mezőgazdaság	1	4	3	4	2	3	3	4
Kitermelőipar	7	1	1	1	1	0	1	1
Feldolgozóipar	44	30	45	27	30	17	27	23
Elektromos energia, víz és gáz	16	0	2	0	3	0	20	2
Építőipar	7	11	14	10	10	6	7	7

Kereskedelem	11	34	16	38	41	60	18	36
Szállodák és éttermek	0	4	3	4	1	1	2	4
Szállítás, raktározás és távközlés	3	6	6	6	6	6	13	12
Ingatlanügyletek	2	1	1	1	0	1	4	6
Informatika	6	1	1	1	1	1	0	1
Más, vállalkozói szolgáltatások	0	5	7	5	3	3	2	2
Tanügy	1	0	0	0	0	0	0	0
Egészségügy	0	1	0	1	0	0	0	1
Más személyi és közösségi szolg.	2	2	2	2	2	1	2	1
Összes	0	0	0	0	0	0	0	0
Mezőgazdaság	100	100	100	100	100	100	100	100

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

5. A munkatermelékenység hatása a vállalkozói szféra teljesítményére

7. táblázat: Rangkorrelációs elemzés a munkatermelékenység és a vállalkozói szféra teljesítménye közötti kapcsolat erősségének meghatározására

Kritériumok Megyék	A kis- és közép-vállalkozások üzleti forgalma és beruházásai alapján számított rangsor (2004)	A nagyvállalkozások üzleti forgalma és beruházásai alapján számított rangsor (2004)	Rangsor a munkatermelékenység országos átlaghoz való viszonyítása alapján (2003)	Rangok összege (S _i)
Arad	5	8	9	22
Krassó-Szörény	11	10	7	28
Hunyad	9	5	7	21
Temes	2	2	3	7
Bihar	5	5	10	20
Beszterce-Naszód	11	10	15	36
Kolozs	3	5	5	13
Máramaros	9	15	17	41
Szatmár	11	15	14	40
Szilágy	11	10	15	36
Fehér	11	10	13	34
Brassó	3	3	2	8
Kovászna	11	17	11	39
Hargita	11	10	12	33
Maros	8	8	6	22
Szeben	5	3	4	12
Bukarest	1	1	1	3

Forrás: Saját számítás a Román Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa alapján (2006 október)

$$\sigma_s^2 = \overline{S^2} - \bar{S}^2 = 745,11 - 595,93 = 149,18 \text{ és } \sigma_{\max}^2 = 216 \Rightarrow k = \frac{148,18}{216} = 0,69$$

(a k rangkorrelációs együttható értéke viszonylag szoros kapcsolatra utal)

A dolgozatban vizsgált szempontok között további kapcsolatot teremtve a rangkorrelációs elemzésben tanulmányozandó kritériumnak a munkatermelékenységet,

illetve a vállalkozások üzleti forgalmát és beruházásait választottuk. Mivel a kapcsolat szorosnak mondható a kritériumok között, kijelenthető, hogy azokban a megyékben, ahol magas a munkatermelékenység, ott a beruházás és az üzleti forgalom is magas.

A rangkorrelációs táblázatban az üzleti forgalomra és a beruházásra számolt adatok 2004-re vonatkoznak, míg a a nemzetgazdasági szinthez való viszonyítás során a munkatermelékenység esetén 2003-as adatsorral dolgoztunk. Feltételeztük, hogy egy év alatt nem áll be gyökeres változás a munkatermelékenységben, illetve, hogy a növekedő munkatermelékenység hatással van a következő évi növekedő üzleti forgalomra is, így az egy évvel korábbi munkatermelékenységi adatok elemzése is releváns eredményt szolgáltat.

A feltételezésünk tehát, hogy azokban a megyékben, ahol a munkatermelékenység magasabb, ez hatással van a vállalkozói szféra teljesítményére, beigazolódott.

A Nyugat régió kiemelkedő munkatermelékenység értékei szembetűnőek voltak már a korábbi vizsgálatok során is, a rangsorban a régió mind a négy megyéje az első tíz között található a 16 erdélyi megye és Bukarest eredményeit is figyelembe véve, és Krassó-Szörény megyét leszámítva ugyanez mondható el a kis- és középvállalatok, valamint a nagyvállalkozások üzleti forgalmát és beruházásait tekintve. Átlagban az Északnyugat régió rendelkezik a legszerényebb adatokkal a három vizsgált régió közül.

Szintén az eddigi észrevételeket támasztja alá a régióként vezető megyék eredménye, a Nyugat régióban Temes, az Északnyugat régióban Kolozs, míg a Közép régió esetén Brassó és Szeben megyék teljesítenek jóval átlagon felül.

Ugyanakkor valószínűsíthető, hogy nem csak a munkatermelékenység hat a vállalkozások teljesítményére, hanem egy olyan, „önmagát gerjesztő” folyamatról van szó, amelyben a magasabb üzleti forgalom és a beruházások által a munkatermelékenység is emelkedik, mivel a korreláció nem ok-okozati összefüggésre, hanem szoros kapcsolatra utal.

Akár ezzel is magyarázható, hogy a szerkezetváltás során miért fejlődtek nagyobb iramban a már kezdetben is előnnyel (nagyobb vonzáskörzet, több egyetem, több lakos, kedvezőbb fekvés, versenyképesebb iparágak stb.) rendelkező térségek, és miért tűnik nagyobbak a szakadék megyék, illetve régiók között, ahhoz az időszakhoz képest,

amikor tervszerűen döntötték el, hogy melyik térségben milyen iparágak telepedjenek meg.

Ilyen körülmények között a szerényebb mutatóval rendelkező térségek felzárkóztatására különösen nagy hangsúlyt kell fektetni, mert önerőből, csupán belső erőforrásokra támaszkodva nem biztos, hogy képesek beérni a fejlettebbeket.

6. Főbb következtetések

Regionális versenyképességi vizsgálatunk a Bukarest régió versenyképességi előnyeit emeli ki az elemzett időszakban, a magas hozzáadott érték előállítását biztosító ágazatok jelenléte és a viszonylag magas munkatermelékenységi homogenitás, valamint ezen tényezők dinamikája miatt. Az 1995-2000-es időszakban e tekintetben a fővárosi régiót követi a három erdélyi régió, sorrendben a Közép, a Nyugat és az Északnyugat régiók, viszont a 2000 utáni periódusra a Nyugat és a Közép régió sorrendje felcserélődik.

Ágazati vizsgálatunk a mezőgazdasági ágazaton belüli munkatermelékenység alacsony, egyre csökkenő, és a területek között egyre inkább kiegyenlítődő voltát emeli ki. Ahogy a szerkezetváltás fokozatosan megvalósul, a mezőgazdaság részarányának fokozatos csökkenése várható, közeledve az Európai Unió országokban kialakult szinthez. A földterületek továbbaprózódása pedig várhatóan nem követi az eddigi tendenciákat, megteremtve a lehetőséget versenyképesen működő mezőgazdasági nagyvállalatok kialakulásához.

Egy másik járható út a mezőgazdaság számára kis biogazdaságok létrehozása, melyek kihasználhatnák a Románia agrárjellegeből és hagyományaiból, illetve a termőterületek génmódosított növényektől való viszonylagos mentességéből adódó versenyelőnyt a nyugati piacokon. Ebben az esetben a mezőgazdasági tevékenység bruttó hozzáadott értéke és ezáltal a munkatermelékenység úgy növekedhetne, hogy a mostani állapot helyett új, magas hozzáadott értéket előállító munkahelyek teremthetnének. Amíg viszont nem történnek meg a változások, a mezőgazdasági túlfoglalkoztatottság továbbra is kiemelt probléma marad.

Az ipari ágazatokon belül az építőipar mutat kedvező tendenciákat 2000-2003 között, ugyanakkor az időszak eredményei alapján szükséges a kevésbé eredményes

iparágak (pl. a kitermelőipar) átszervezésének mielőbbi megvalósítása a hatékonyság növelésének érdekében.

A szolgáltatási ágazatok közül a kereskedelem, a szállodák és éttermek, a szállítás, raktározás és távközlés ágazat, valamint az ingatlanügyletek mutattak kedvező munkatermelékenységi változást 1995-2000 között, s bár a növekedési ütem 2000-2003 között a szállítás, raktározás és távközlés ágazatot leszámítva megtorpant, összességében azonban a nemzetgazdasági átlag fölött teljesítettek. Ugyanezen időszakban jelentős fejlődést tudhat magáénak a pénzügyi közvetítés szektor.

Az erdélyi régiókban az említett ágazatokban a munkatermelékenység és a munkaerő-foglalkoztatás szintén versenyelőnyt mutat a fővárosi régió kívüli más régiókkal történő összehasonlításban.

Ugyancsak következtetéseink közé tartozik, hogy egy régió megállapított relatív versenyképességi előnyei és hátrányai nem feltétlenül érvényesek a régiót alkotó kisebb területekre is. Kijelenthetjük, hogy mindhárom régióban létezik legalább egy megye, amely többszörös teljesítményt mutat, mint a szomszédos megyék, illetve a régió átlaga. A Nyugat régióban Temes megye, az Északnyugat régióban Kolozs és Bihar, míg a Közép régióban Brassó és Szeben megye mutatói állnak a régiós átlagok fölött. Ennek alakulásában szerepe van a magas urbanizációs foknak, illetve a magas hozzáadott értékű, szekunder és terciér ágazatok területi koncentrációjának.

A Közép régió viszonylagos versenyelőnyei sem feltétlenül és főként nem automatikusan érvényesek Hargita és Kovászna megyére. Ez utóbbiak gazdaságának és elsősorban foglalkoztatottságának szerkezete jelentősen eltér a Közép régióétól. A vidéki lakosság és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak jóval magasabb részaránya, a nagyvárosok hiánya és ezáltal egyes ipari és szolgáltatási ágazatok hiánya vagy hiányossága mind olyan tényezők melyekkel számolni kell.

Brassó megyében például négyszer annyi kis- és középvállalkozás van, mint Kovászna megyében, négyszer annyi alkalmazottal, bruttó beruházással és négyszeres üzleti forgalommal és hasonló a helyzet, ha Temes és Krassó-Szörény vagy Kolozs és Beszterce-Naszód, illetve Szilágy megye esetét vesszük alapul.

A régióként vezető megyékben a szerkezetváltás gyorsabb ütemével a gazdaság is nagyobb iramban fejlődött, ezen térségeknek egészségesebb a struktúrájuk, ám féltő,

hogy a minél jobban fejlődő megyék, illetve régiók egyre vonzóbb befektetési lehetőségeket jelentve még erőteljesebb növekedést fognak mutatni, így valós a veszélye annak, hogy tovább mélyüljön köztük és a kevésbé fejlett térségek közti szakadék.

Irodalomjegyzék

1. ***, *Anuarul Statistic al României (Romanian Statistical Yearbook)*, INSSE 2005,
2. ***, *Conturi Regionale 1998-2001 (Regional Accounts 1998-2001)*, INSSE, 2005
3. ***, *Statistică Teritorială (Territorial Statistics)*, INSSE, 2004
4. ***, Nemzeti Statisztikai Hivatal adatbázisa, INSSE (2006)
5. Berey Katalin, Nemes József (2002), *Területi egyenlőtlenségek új indikátorainak és értékelési módszereinek lehetőségei*, www.vati.hu/doctar/tervezes/ujindikator.pdf
6. Györfy Lehel (2003), *Differences in Regional Competitiveness in Romania*, Specialization, Development and Integration, section Regional and Rural Economics, Cluj-Napoca, 39-52. old.
7. Györfy Lehel (2005): *A munkatermelékenység, mint ágazati és területi versenyképességi tényező Romániában az ezredfordulón*, Közgazdász Fórum, Cluj-Napoca, 15-22. old.
8. Györfy Lehel (2006): 7.1.fejezet: „A gazdaság fejlődésének általános tendenciái”, Horváth Gyula (szerk.): „A Kárpát medence régiói. Északnyugat Erdély” Ed. Dialog Campus, Budapest, 221-235. old.
9. Györfy Lehel – Benyovszki Annamária: “Regionális gazdasági egyenlőtlenségek Romániában”, bemutatva: a Magyar Regionális Tudományok Társaságának III. Konferenciáján, 2005. november, Sopron, Magyarország, publikálva: „Területi Statisztika” (Központi Statisztikai Hivatal kiadványa), 9.(46.) évf./2. szám, 2006. március, 209-218 old., Budapest
10. Juhász J. – Györfy L. (2004): “Innováció és gazdasági átalakulás az erdélyi régiókban”, közölve: Réti Tamás (szerk.): “Közeledő régiók a Kárpát medencében”, EÖKIK, Budapest, 213-266 old.
11. Vincze Mária (2003) *Regional Development Issues in Romania*, in Bîrsan M., Tiiu Paas (edit.): *Competitiveness of National Economies and the Efficient Integration into the European Union*, Editura FSE, Cluj-Napoca, 207-223 old.
12. www.mae.ro – Ministerul Afacerilor Externe

Kutatásunkat az Európai Összehasonlító és Kisebbségkutató Közalapítvány támogatta, a projekt vezetője Györfy Lehel

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	2
1. Általános tendenciák a romániai gazdaság fejlődésében.....	2
2. A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme az 1995-2000 közötti időszakban.....	5
3. A munkatermelékenység éves átlagos növekedési üteme a 2000-2003 közötti időszakban.....	8
4. A vállalkozói szféra teljesítménye.....	15
5. A munkatermelékenység hatása a vállalkozói szféra teljesítményére.....	19
6. Főbb következtetések.....	21
Irodalomjegyzék.....	24